

Каданер О. В.
кандидат філологічних наук, доцент
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
м. Харків, Україна

**УРАХУВАННЯ ВІКОВИХ ТА ІНДИВІДУАЛЬНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ
СТУДЕНТІВ НЕМОВНИХ ВУЗІВ ЯК ОСНОВА РЕАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТІСНО-
ОРІЄНТОВАНОГО ПІДХОДУ ДО НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ**

Процес глобалізації, що набирає темпи в усьому світі, зачіпає всі сторони життя, в тому числі впливає і на тенденції розвитку сучасної освіти. Зі зміною потреб суспільства, з урахуванням мінливих умов навчання, вузівський курс викладання іноземної мови піддається переосмисленню.

Особливо очевидною стає необхідність удосконалення викладання англійської мови, яка набула риси мови міжнародного спілкування ще на початку ХХ століття. Вузівський предмет «Іноземна мова» з навчального на наших очах перетворився на базовий елемент сучасної системи освіти, у засіб досягнення професійної реалізації особистості, особливо для випускника вузу нефілологічного профілю.

Зміна освітньої парадигми, розвиток нової педагогіки, нових педагогічних технологій відбувається за умови орієнтації на розвиток нового типу освіти – інноваційного.

Головна мета інноваційної освіти полягає у розвитку особистісного потенціалу студента, в адаптації освітнього процесу до запитів і потреб особистості, в орієнтації навчання на забезпечення можливостей її саморозкриття.

Відомо, що підхід до навчання – це реалізація ведучої, домінуючої ідеї навчання на практиці у вигляді певної стратегії і за допомогою того чи іншого методу навчання [1]. Очевидно, що адаптація освітнього процесу до запитів і потреб особистості можлива при реалізації особистісно-орієнтованого підходу до навчання, у тому числі у вузі нефілологічного профілю.

Даний підхід має такі особливості: урахування вікових особливостей, інтересів, можливостей, потреб студентів; опора на принципи диференціації та індивідуалізації навчання; постановка особи, яка навчається у ситуації вибору; використання навчального матеріалу, форм роботи, у тому числі при різномірівневому навчанні, що залучає студента до процесу цілепокладання, визначення того, якого рівня навченості слід досягти на певному етапі; урахування професійних прагнень студентів; формулювання вимог до рівня підготовленості студентів до розвитку інтегративної, комунікативної мети навчання, при якій діяльнісна складова домінує над знанієвою і вкрай актуально їх особистісний розвиток, у тому числі в результаті опанування нині ключовими компетенціями, які виділені [2].

Всупереч традиційно існуючій думці, що іноземна мова краще дається в ході її вивчення в довузівський період, слід зазначити, що все не так однозначно.

Протягом багатьох років вітчизняні та зарубіжні методисти вели діалог у своїх роботах про велике значення логічного мислення дорослих, про деякі інші особливості, які пов'язані з їхнім життєвим досвідом.

Наприклад, ще Карл Нейз кілька десятиліть тому, проводячи порівняльну характеристику здібностей до вивчення іноземних мов дітей і дорослих, вказував: «Дорослі мають здатність до логічного мислення і міркувань у значно більшому ступені, ніж діти. Діти не люблять багато заучувати ... їх розум, насамперед, вимагає швидких успіхів» [3]. Він надає велике значення зрілості розуму дорослих учнів, їхньому життєвому досвіду і тій обставині, в якій дорослий береться за навчання добровільно. Він підкреслює необхідність враховувати життєвий досвід студента, що підвищує його вимоги до всього процесу навчання. Дитина зобов'язана ходити до школи ... І якщо постановка справи цікава і правильна з точки зору завдань освіти, тоді результати у дорослих позначатся набагато швидше, ніж у дітей [3].

Процес сприйняття знань у дорослих інший, ніж у дітей. У них зрілість розуму, життєвий досвід, сила волі, наполегливість, здатність міркувати, уміння правильно розбиратися в практичних питаннях, до того ж вони володіють мовними навичками ... У дитини є певні переваги у сприйнятті знань. Щодо іноземної мови встановлено, що ці переваги полягають у гнучкості голосу, у здатності чуйно уловлювати на слух іноземну мову і у природній схильності до наслідування. У юнака і у дорослого деякі з перерахованих властивостей значно слабкіші, однак це компенсується організованим запам'ятовуванням і значно більшою здатністю до вольового зусилля.

Позитивний вплив іншомовних компетенцій у студентів, на відміну від школярів, наприклад, полягає у тому, що дорослі учні, як правило, серйозніше ставляться до навчання. Вони усвідомлюють, що їм доведеться стикатися з іноземними мовами на практиці, наприклад, в процесі роботи при читанні і складанні іншомовних документів, під час подорожей, при спілкуванні з зарубіжними партнерами.

Дорослий учень, як зазначено вище, має здатність до вольового зусилля, і це якість допомагає йому долати труднощі, а процес навчання іноземним мовам по своїй суті трудомісткий, що займає значний період часу. Учні особливо на початку навчання у школі, або в дошкільний період, як відомо, чекають легких, швидких успіхів, але, зіткнувшись з реальністю, часто, виявляються нетерплячими в силу своїх вікових особливостей, втрачають внутрішні мотиви до вивчення іноземної мови.

Робота викладача вузу, на відміну від шкільного вчителя, частково полегшується більш розвиненим мисленням дорослих, які навчаються, здатністю зіставляти і осмислювати, у тому числі мовні явища. Однак, особливості організації навчання іноземної мови у вузі нефілологічного профілю, найчастіше, зводять до «нуля» зусилля викладачів і студентів. Відомо, що в наші дні картина просто гнітюча – з одного боку, зростаючи потреби суспільства вимагають якісного володіння мовами фахівцями немовних спеціальностей, а з іншого – умови навчання (обмежена кількість аудиторних занять, проблеми з організацією самостійної праці студентів, у тому числі через недостатню увагу до даних проблем з боку методичної науки) залишають бажати кращого.

Викладачеві необхідно в умовах такого вузу особливо наполегливо шукати шляхи ущільнення при вивченні матеріалу, способи відбору необхідного і достатнього лексико-граматичного мінімуму, активізації діяльності всіх студентів. Необхідний більш ретельний підхід до відбору навчального матеріалу та методів викладання в немовному вузі, врахування вікових особливостей студентів, тобто тих вимог, які студент, будучи дорослою людиною, об'єктивно пред'являє до навчального процесу.

Зокрема, при управлінні навчальним процесом, постійно включати студентів у процес цілепокладання в роботі повинно стати правилом, оскільки студенту необхідно чітко уявляти перспективи не тільки до кінця вивчення іноземної мови у ВНЗ, але і на кожному окремому етапі процесу навчання. Тобто, приймаючи до уваги при навчанні добровільний характер роботи дорослого учня, конкретність, невідкладність завдань, які він ставить перед собою, необхідно постійно знайомити студентів з навчальним планом.

Досвід викладання показує, що теоретичний матеріал з граматики, наприклад, повинен бути викладений стисло і компактно. Зміст текстів і вправ повинно представляти інтерес для дорослого, а методи викладання, з одного боку, відповідати схильності дорослого учня сприймати матеріал свідомо, а з іншого – спонукати до активної участі в навчальному процесі.

Необхідно приділяти достатню увагу підвищенню мотивації до навчання у студентів, для чого на постійній основі не тільки ставити завдання, а й пояснювати, наскільки реальна, наприклад, можливість ведення елементарної бесіди на побутові теми і читання текстів за фахом в результаті навчання іноземної мови у вузі даного профілю.

Дійсно, в силу вікових особливостей, дорослих, які навчаються зазвичай цікавить практична сторона справи, тобто чи зможуть вони і коли саме вести бесіду іноземною мовою, читати інструкції, статті з їхньої основної спеціальності. Зокрема, дорослі, знаючи, що їм потрібно, критично розбираються в навчальних посібниках, в той час як діти проявляють більш і більшу безпосередню цікавість до своїх підручників. Підбір матеріалів та відбір методів навчання обумовлений ще й тим, що дорослі, які навчаються віддають перевагу мати справу з джерелами, які дадуть їм можливість просунути не тільки в самій іноземній мові, але й дізнатися щось практично важливе для їхньої майбутньої спеціальності, вивчивши основи іноземної мови при цьому із мінімальними тимчасовими витратами і зусиллями, оскільки вважають, як правило, що найбільші зусилля слід докладати до «основних» предметів, які безпосередньо розкривають суть їхньої майбутньої спеціальності. На практиці, на жаль, спостерігається явний розрив між інтересами, тих хто навчається, і їхніми вкрай обмеженими, в більшості випадків, мовними компетенціями.

Дане протиріччя також усувається підбором матеріалу для вивчення. Необхідно, з одного боку, враховувати мотиваційні проблеми, з іншого – проблеми, пов'язані з не-

обхідністю підвищити мовні компетенції студента, враховуючи те, щоб надалі розвинути мовленнєві компетенції на їхній основі.

Мовні компетенції багатьох методистів та викладачів радять розвивати, використовуючи «мову для спеціальних цілей», відбираючи вже на початковому етапі матеріали тематично із урахуванням майбутньої діяльності студентів. Як вже зазначалося, матеріали, які не відображують життя та побут, а також професійні інтереси дорослої людини, сприймаються байдуже і гасять інтерес до вивчення мови.

Особистісно – орієнтований підхід ґрунтується також на врахуванні індивідуальних особливостей студентів, які розглядаються, як особистості, що мають свої характерні риси, схильності та інтереси. Для кожного студента є типовим той чи інший спосіб здійснення діяльності з оволодіння іноземною мовою. Викладачеві необхідно також через навчання предмету простежувати розвиток навчальних умінь, відповідних характерним для тієї чи іншої особистості навчальним стратегіям.

Основним досягненням методистів у цій галузі є дослідження і розробка різних навчальних стратегій, якими користуються студенти у процесі навчання. Виділяють такі основні навчальні стратегії, як: стратегії, що базуються на механізмах людської пам'яті; когнітивні стратегії; компенсаторні стратегії. Слід також зазначити стратегії, що входять до групи допоміжних: метакогнітивні стратегії; емоційні, афективні стратегії; соціальні стратегії. Для реалізації особистісно – орієнтованого підходу в навчанні необхідно застосовувати відповідні методи і технології в навчанні. Такими технологіями є проблемне, модульне навчання, а також метод проектів, елементи інтенсивного методу, інтерактивні (наприклад, метод «кластера»).

Метод проектів застосовується для формування потреби у використанні мови, що вивчається, що важливо, так як навчання іноземної мови в нашому випадку відбувається в умовах штучного білінгвізму.

Елементи інтенсивного методу іноді використовуються для організації рольових ігор. (Рольова організація матеріалу – один із принципів, які використовуються в інтенсивному методі навчання).

Інтерактивні методи викладання, центральною ідеєю яких є розвиток критичного мислення як конструктивної, інтелектуальної діяльності, а також сприяють індивідуалізації, розвиваючи особистість студента. Не можна обійти увагою і проблемні технології. Необхідно особливо виділити таку організацію заняття з використанням проблемної технології, коли: спостерігається колективна діяльність студентів з широкою участю самих студентів в організації та проведенні занять; студенту точно відомо, яке навчальне або проблемне завдання вони повинні вирішити, яких результатів домогтися.

Саме вищезазначені різновиди даної технології застосовуються в процесі навчання предмета. Проблемність у навчанні сприяє формуванню пізнавальної самостійності студентів, розвитку їхнього логічного, критичного та творчого мислення.

Таким чином, врахування вікових та індивідуальних особливостей студентів немовних вузів є основою особистісно – орієнтованого підходу до навчання іноземної мови у вузах даного профілю, дозволяє оптимізувати процес навчання, який стає, у свою чергу, інноваційним, якщо спрямований, головним чином на розвиток особистісного потенціалу студента.

Список літератури:

1. Колесникова И.Л. «Англо – русский терминологический справочник по методике преподавания иностранных языков»: справочное пособие. – Дрофа, 2008 – 431,[1] С -ISBN 978-5-358-026360.
2. Бим И.Л., Биболетова М.З., Щепилова А.В., В Копылова В.В. «Иностранный язык в системе школьного филологического образования» (Концепция), журнал «Иностранные языки в школе» №1 2009 г., С 4-9.
3. NeijlsKarel, Literacy primes, construction, evaluation and ise, UNESCO, 1961, P 17.